İlahiyat Araştırmaları Dergisi / Journal of Divinity Studies
Sayı / No. 10, Aralık / December 2018
Makale / Article: 15-47
Geliş Tarihi: 28 Kasım 2018
Kabul Tarihi: 13 Aralık 2018

Antalya Kaleiçi Tekeli Mehmet Paşa Camii Münferice Kasîdesi

Antalya Kaleiçi Tekeli Mehmet Paşa Mosque's Munferice Eulogy

Necmi Atik [*]

Öz

Antalya Kaleiçi'nde, Tekeli Mehmet Paşa (ö. 1024/1616) tarafından, 1600'lü yılların başında tamamen kesme taş işçiliği ile yaptırılan Tekeli Mehmet paşa Camii, ana kubbeyi destekleyen üç yarım kubbe planında inşâ edilmiştir. Kuzey, Batı ve Doğu yönlerinde üç kapısı bulunan camii, işçilik ve estetik güzellikleri ile döneminin özelliklerini yansıtırken, mîmârisiyle de dikkat çekmektedir.

Tekeli Mehmet Paşa Camii'ni diğer bütün camilerden ayıran özellik ise, dünyada ilk ve tek, bir caminin iç ve dış pencere alınlıklarındaki çini panolarına uygulanmış, İslam edebiyatının meşhur Münferice Kasîdesi'dir. Cami'nin çini panolarında yer alan ve talik hat sanatı ile mükemmel bir şekilde yazılmış Münferice Kasîdesi kırk beyitten oluşmaktadır. Ana çini renklerinin kullanıldığı panolar, dendanlı rûmî, hatâî ve yarı stilize çiçekli bitkisel motiflerle tezyin edilmiştir.

İçerisinde bütün duâların kabul edildiği İsm-i A'zam'ın olduğuna ve maddî-manevî bütün sıkıntıları yok ettiğine inanılan kasîde, Müslümanlar tarafından evrad olarak da okuna gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Münferice Kasîdesi, İbnü'n-Nahvî, Tekeli Mehmed Paşa Camii

[*] Araştırmacı - Yazar

Abstract

Tekeli Mehmet Paşa Mosque named after its commissioner, Mehmet Paşa, was built at around the beginning of 16th century. Dressed stones were used throughout the mosque's external structure. The mosque has been situated at the inner part of Antalya fortress. The construction of Tekelipaşa mosque was based on the central dome and three supporting semi domes around it.

Due to its architectural and aesthetic features which reflect the best examples of high-quality craftsmanship of the period, Tekeli Mehmet Paşa Mosque attracts great deal of attention. It has got three main doors located in north, west and east entrance. But the most distinct feature of the mosque, which makes it unique in the world of Islamic architecture when compared with other contemporary examples is the scripts of the famous literature of Islamic eulogy called 'Munferice' where located on both interior and exterior mosaic panels on window frames. The Münferice consists of 40 couplet and is written in the perfect Talik form of Islamic calligraphy. The mosaic panels were decorated with flowering plants in semi stylistic and of Denden Rumi Hatai form of calligraphy.

Muslims widely believe that Münferice Eulogy contains the greatest name of Allah which not only grants a positive response but also protects from all physical harms and spiritual damages. Besides, it has been recited as a key praying in religious practices.

Keywords: Münferice Eulogy, Ibnu'n-Nahvi, Tekeli Mehmed Paşa Mosque

Giriş

Münferice Kasîdesi, asıl adı Ebu'l-fazl Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf et-Tevzerî (ö. 513/1119) olan Tunus'lu meşhur fakih, dil âlimi ve şâir İbnü'n-Nahvî[1] tarafından kaleme alınmıştır.

İbnü'n-Nahvî, Tunus'un Tevzer şehrinde dünyaya geldi. Öğrenimine Tevzer'de, Tevzer'in önde gelen şâir, fakih ve hadis âlimlerinden Ebû Zekeriyyâ Abdullah b. Muhammed eş-Şakratisî'de başladı. Daha sonra Tunus'un Safakûs şehrine "el-Lahmî" diye bilinen Ali b. Muhammed er-Raba'î'nin derslerine devam etti ve ondan *Sahîhu'l-Buhârî*'yi rivâyet etti.

[1] Bkz. Hayreddin Zirikli, *el-A'lâm*, Beyrut 2002, c. 8, s. 247; İsmail Durmuş – Hüseyin Elmalı, "İbnü'n-Nahvî Ebü'l-Fazl Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf et-Tevzerî , *DİA*, İstanbul 2000, c. 21, s. 163-164.

Hocası er-Raba'î'nin, *et-Tabsira* adlı kitabını da istinsah etti. Safakûs'ta Abdülcelîl er-Raba'î ve el-Mâlikî'den de ders aldı.[2]

Murabıtlar Devleti'nin ikinci hükümdarı, Fas sultanı Ali b. Yusuf b. Taşfîn döneminin (1106-1143) fakihlerinin icmâsıyla Gazâlî'nin kitaplarının yakılması emrini verdiğinde, İbnü'n-Nahvî'nin sultanın bu kararına karşı geldiği ve sultana da bir yazı kaleme aldığı rivâyet edilir.[3] Gazalî'ye olan muhabbetinden dolayı *İhyâ*'yı otuza bölüp Ramazan ayında her gün bir kısmını okumak sûretiyle hatmederdi. İbnü'n-Nahvî muâsırı olan Gazâlî'ye ilim ve amel bakımından denk tutulan ve hemşehrilerinin de kendisiyle iftihar ettiği bir âlimdi.[4]

Okuttuğu usûl-i fıkıh, usûlü'd-dîn ve kelâm ilimlerine olan aşırı tepkiden dolayı Fas'tan ayrılarak, Cezayir'de Benî Hammad Kalesi'ne yerleşen İnbü'n-Nahvî, burada zühd hayatını tercih etti. Tevzer'de akrabalarını ziyaret ettiği zaman kaldığı Derâhim, günümüzde Ebu'l-Fazl'ın halveti anlamına gelen "Halvetü Ebi'l-Fazl" olarak bilinmektedir. Derâhim'den hac için yola çıkan İbnü'n-Nahvî, Mısır'a uğrayıp, bir dönem de orada kaldı.[5]

Kaynaklarda[6] kerâmet sahibi olduğunu gösteren rivayetlere yer verilirken, onun yazdığı bazı şiirlerinden de bahsedilmektedir.[7]

İbnü'n-Nahvî, Muharrem 513/Nisan-Mayıs 1119'da seksen yaşındayken Hammad Kalesi'nde vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir.[8]

Zühd hayatını yaşayan ve sûfî meşrep bir âlim olan İbnü'n-Nahvî hakkında Kâdî İyâz (ö. 544/1149) şöyle der: "*İlim ve fazîlet ehlinden olup, Allah'tan çok korkardı. Kim olursa olsun hiç kimseden bir şey*

[2] Muhammed ibnü'l-Ebrâr, *et-Tekmile li-Kitâbi's-Sıla*, thk. Abdü's-Selâm el-Herrâs, Lübnan 1995, c. 4, s. 225.

[3] Bkz. Şemseddin Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve Vefâyâtü'l-Meşâhir ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Tedmuri, Beyrut 1987, c. 36, s. 445-446.

[4] Bkz. İbnü'z-Zeyyat Tadeli, *et-Teşevvüf ilâ Ricâli't-Tasavvuf*, thk. Ali Ömer, Kahşre 2007, s. 78; Ahmed Baba et-Tinbükti, *Neylü'l-İbtihâc bi-Tatrizi'd-dibâc*, thk. Ali Ömer, Kâhire 2004, c. 2, s. 319.

[5] Bkz. Alâüddin el-Busravî, *es-Serîretü'l-Münze'ice li-Şerhi'l-Kasîdetü'l-Münferice*, thk. Muhammed Salmân, Beyrut 2010, s. 20.

[6] Bkz. İbnü'z-Zeyyat Tadeli, s. 78-83; Celâlüddin Suyûtî, *Bugyetü'l-Vuât fî Tabakâti'l-Lugaviyye ve'n-Nuhât*, thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim, Beyrut 1979, c. 2, s. 362; Tinbükti, c. 2, s. 319-332.

[7] Bkz. Celâlüddin Suyûtî, s. 362.

[8] Ahmed Baba et-Tinbükti, c. 2, s. 319.

kabul etmezdi"[9] Yûsuf İbnü'z-Zeyyât Tadelî (ö. 627/1230) onu şöyle anlatır: "*İlim ve fazîlet ehlinden, selef-i sâlihînin itikâdı üzere birisiydi*"[10] Ebü'l-Kâsım b. el-Melcûm el-Fâsî (ö. ?) onun hakkında: "*Kaleye geldiği zaman dünya lezzetlerinden uzak durmaya ve kalın yün ipliğinden yapılan elbise giymeye başladı, dizlerine kadar bir cüppe giyerdi*"[11] demektedir.

İbnü'n-Nahvî'nin *Münferice Kasîdesi* dışında, Brockelmann tarafından tespit edilen ve bir nüshasının Berlin No:3981'de bulunan *Vasiyyet*[12] adlı eseri ile hocası Ebû Zekeriyyâ eş-Şakratisî'nin kasidesine yazdığı uzun bir *Ta'şîr*'i[13] bulunmaktadır.

Münferice Kasîdesi

Tâcüddin es-Sübkî (ö.771/1370), *Münferice Kasîdesi*'ni, *el-Ferec Ba'de'ş-Şidde* diye isimlendirirken[14], kasîde genelde *el-Münferice* adıyla tanınmış ve meşhur olmuş, tabakât âlimlerinin ekserîsi, bu manzumenin İbnü'n-Nahvî'ye âit olduğunu söylemişlerdir. Tâcüddîn es-Sübkî ise kasîdeyi Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm el-Endelüsî el-Kureşî'ye (ö.590/1194) nispet etmektedir.[15] Brockelmann, bazılarının kasîdeyi Gazâlî'ye nisbet ettiğini ifâde eder.[16] Bunun sebebi ise Gazâlî'nin;

الشدة أودت بالمهج   يا رب فعجل بالفرج

"*Şiddet (sıkıntı) canları mahvetti. Rabbim! Bir an önce kurtuluş nasip et*"[17] matla beytinden de anlaşılacağı gibi aynı konuda farklı bir kasîdesiyle, İbnü'n-Nahvî'nin kasîdesinin karıştırılmasından başka bir şey değildir.

Münferice Kasîdesi'nin, İbnü'n-Nahvî tarafından yazılma sebebi, şiirle alakalı yapılan çalışmaların neredeyse hepsinde şöyle rivayet edilir: İbnü'n-Nahvî, memleketi olan Tevzer'de olmadığı sıralarda, eşkıyâlar

---

[9] Tinbükti, c.2, s.320.
[10] İbnü'z-Zeyyât Tadeli, s. 78.
[11] Tinbükti, c. 2, s. 322.
[12] Carl Brockelmann, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî*, çev. Es-Seyyid Ya'kub Bekir – Ramazan Abdüttevvâb, Kahire 1993, c. 5, s. 111.
[13] İsmail Durmuş-Hüseyin Elmalı, "İbnü'n-Nahvî", *DİA*, İstanbul 2000, c. 21, s. 163.
[14] Bkz. Tâcü'd-Dîn es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfi'iyye el-Kübrâ*, thk. Mahmûd et-Tanâhî ve Abdülfettâh el-Hilû, Kahire 1964, c. 8, s. 60.
[15] Sübkî, c. 8, s. 60.
[16] Brockelmann, c. 5, s. 112.
[17] Bkz. Alâüddin el-Busravî, s. 40.

tarafından malının gasp edilip yağmalandığı haberini alır. Bu olayın üzüntüsü ile *Münferice Kasîdesi*'ni kaleme alır. Kasîdeyi yazdıktan sonra, malını gasp eden eşkıyâların reisi o gece rüyasında, birisinin üzerine mızrak ile yürüyerek; "*Falancanın malını geri ver, yoksa seni öldürürüm*" diye tehdit ettiğini görür. Dehşet içinde uyanarak, gasp ettiği malı derhal iade eder.[18]

Kısa zamanda meşhur olan *Münferice Kasîdesi,* sıkıntılı ve kederli insanların virdi hâline gelmiştir.[19] Sübkî, kasidenin İsm-i A'zam'ı ihtivâ ettiğine ve kasîdeyi duâ maksadıyla okuyan kimsenin duâsının mutlaka kabul olunacağına inanıldığını, babasının da zorluk anlarında bu kasîdeyi okuduğunu bildirmektedir.[20] İsmail Ankaravî (ö.1140/1728) kasîde hakkında şöyle söylenildiğini nakleder: "*Bu kasîdenin endişeleri ve ızdırapları giderdiği tecrübeyle sâbittir ve bu kasîde gamları ve üzüntüleri defetmekte büyük bir iksirdir. Her hangi bir kişi bununla duâ etmişse, mutlaka duâsı Allah'ın izniyle kabul edilmiştir.*"[21]

Münferice Kasîdesi üzerine pek çok şerh, tahmis, muaraza, taştîr yazılmıştır.[22] Muhtelif nüshalarına göre 40 ilâ 50 beyit arasında değişen ve şiirde çok az kullanılan "feilün" tef'ilesinin sekiz defa tekrarından oluşan Habeb/Mütedârek Bahri üzerine yazılan *Münferice Kasîdesi*, mânâsı kolay anlaşılan ve içeriği okuyanları etkileyen bir niteliktedir.

Münferice Kasîdesi'nin asıl metni kırk beyitten oluşmaktadır. Ancak kasîdenin değişik nüshalarındaki kırk ilâ elli beyit arasında değişikliği ise, kırktan sonraki beyitlerin mülhak olduğu şeklinde kabul edilmektedir. İslâm edebiyâtında çok meşhur olan kasîdenin, Türkiye'deki kütüphanelerde 41 yazma ve 3 baskı olmak üzere 44 nüshası bulunmaktadır. Baskıları, 1300/1882 yılında Mısır'da, 1314/1896 ve 1327/1911 yıllarında İstanbul'da yapılmıştır.

---

[18] Sübkî, c. 8, s. 60; Busravî, s. 42; Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn 'an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, tsh. Şerafettin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge, Bağdat 1941, c. 2, s. 247.
[19] Durmuş-Elmalı, s. 163.
[20] Sübkî, c. 8, s. 60.
[21] Hassan Alzyout, *Kasîde-i Münferice ve İsmail Ankaravî'nin Hikem-i Münferice fî Şerhi'l-Münferice'si*, (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), s. 12.
[22] Bkz. Hassan Alzyout, s.13-18; Hüseyin Elmalı, "İbnü'n-Nahvî, el-Kasîdetü'l-Münferice'si ve Tercümesi", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 15 (2000):39; Ercan Alkan, "Es'ad Erbilî'nin Tercüme-i Kasîde-i Münferice Adlı Eseri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, İstanbul 2012, Sayı 30, s. 151-172.

Tekeli Mehmet Paşa Camii Münferice Kasîdesi

III. Murad döneminde sadrazamlık, silahtar ağalığı, beylerbeyliği ve Van valiliği yapmış Osmanlı devlet adamı olan, Nişancı veya Eski Lala Mehmed Paşa olarak da anılan Tekeli Mehmet Paşa (ö. 1024/1616) tarafından, 1600'lü yılların başında tamamen kesme taş işçiliği ile yaptırılan Tekelipaşa Camii, ana kubbeyi destekleyen üç yarım kubbe planında inşâ edilmiştir. Tekeli Mehmet Paşa Camii, Antalya Kaleiçi'nde, Antalya Kalesi'nin kuzeyindeki Kalekapısı girişinin batısındadır. Kuzey, Batı ve Doğu yönlerinde üç kapısı bulunan camii, işçilik ve estetik güzellikleri ile döneminin özelliklerini yansıtırken, mîmârisiyle de dikkat çekmektedir.

Münferice Kasîdesi, Tekeli Mehmet Paşa Camii'nin harîminde, kıble tarafında yer alan dört pencere alınlığı, doğu kısmında yer alan iki pencere alınlığı, kuzey kısmında yer alan iki pencere alınlığı ve batı kısmında yer alan iki pencere alınlığı olmak üzere, toplamda on pencere alınlığındaki sivri kemerli ve yarım dairelik çini panolara yazılmıştır. Kare levha çinilerle yazılan kasîdenin ilk panosu eûzu besmele ile başlamaktadır.[23] İlk panodan sonra her panoda, üstte bir beyit ve altta iki beyit hâlinde kasîdenin üçer beyitlik bölümlerine yer verilmiştir. Caminin iç kısmında eûzu besmele dışındaki dokuz panoda, yirmi yedi beyit yer almaktadır. Kasîdenin baş kısmına ilhâk edilen dört beyit dışındaki yirmi üç beyit *Münferice Kasîdesi*'nin asıl beyitleri olan kırk beyitin baş kısmından sırasıyla yirmi üçüncü beytine kadar olan bölümdür. Münferice Kasîdesi'nin baş tarafına yapılan dört beyitlik ilhak, kasideye yapılan bir tahmisten alınmıştır.[24]

Mihrabının sağ pencere alınlığında yer alan ilk çini panodaki eûzu besmele diğer panolardan farklı olarak celî sülüs hat sanatı ile yazılmıştır. Mihrabın solundan itibaren devam eden kasîde, son pano dahil üç beyitlik parçalar hâlinde tamamı celî talik hat sanatıyla yazılmıştır. Panolarda yer alan gerek celî sülüs ve gerekse celî talik hattı sanat değeri

[23] Yılmaz ve Tuzcu "*Antalya'da Türk Dönemi Kitâbeleri*" adlı çalışmalarında, *Münferice Kasîdesi*'nin mihrabın doğusundaki ikinci panodan başladığını ifâde etmektedirler ki, bu bilgi doğru değildir. (Leyla Yılmaz – Kemal Tuzcu, *Antalya'da Türk Dönemi Kitâbeleri*, Hollanda 2010, s. 225)

[24] Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Yazma Eserler Kütüphanesi, Müteferrik I, 176/IV, varak 91b-94b.

açısından dönemine göre çok başarılıdır. İkinci pencere alınlığında yer alan panoda, kasîdenin baş kısmına üç beyitin ilhak edildiği görülmektedir. İlhak edilen beyitler şöyledir:

الحمد لمونا[25] فرج　　　و الشكر به ارجو فرجى

الحمد اليه منه بدا　　　و الشكر الينا منه يجى

كم فرج عنا من كرب　　　و هدانا الحق بلا عوج

Türkçe okunuşu:

1. *El-hamdü li-Mevlânâ ferecün　ve'ş-Şükru bihi ercû fereci*
2. *El-Hamdü ileyhi minhu bedâ　ve'ş-Şükru ileynâ minhu yeci*
3. *Kem ferrece annâ min kürebin　ve hedâna'l-hakka bilâ ıvecin*

Türkçe anlamı:

1. *Hamd, sıkıntıdan kurtaran Mevlamızadır ve şükürde Allah'adır, kurtuluşumu dilerim.*

2. *Hamd, O'nadır, O'ndan O'na çıkar, Şükür bize gerekir ve şükürden kurtuluş gelir*

3. *Kaç defa üzüntüden bizi ferahlattı ve eğrisi olmayan hakka bizi hidâyet etti.*

Yine kıble tarafında yer alan üçüncü pencere alınlığındaki panoda, kasîdeye bir beyit daha ilhâk edilmiş ve üçlü olan panolardaki diğer iki beyitle asıl kasîdenin beyitlerine başlanılmıştır. İlhak edilen beyit şöyledir:

فاذا ضاقت احوالك قل　　　بالقلب و اخلاص بهج

Türkçe okunuşu:

4. *Fe-izâ dâkat ahvâlüke kul　bi'l-kalbi ve ihlâsın beheci*

Türkçe anlamı:

---

[25] لمونا kelimesi لمولانا "li-Mevlânâ" şeklinde olmalıdır, yani kelimede لا "lam-elif" harfi eksiktir. Kelimenin لمولانا olduğu kasîdenin vezninden de anlaşılmaktadır. Tercüme eksik olan لا harfi tamamlanarak "Hamd sıkıntıdan kurtaran Mevlâmızadır" şeklinde yapılmıştır. لمو sülâsî fiili "Bir şeyi her yönüyle almak" anlamındadır ve bu şekilde yapılan tercüme ise anlaşılamamaktadır. (İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Kahire 2013, c. 8, s. 135.) Yılmaz – Tuzcu' da çalışmalarında kelimeyi لمولانا "li-Mevlâna"' şeklinde okuyup tercüme etmişlerdir.Fakat ilk iki beytin tercümeleri: "1. *Hamd ve şükür efendimiz Ferec'edir. Bununla kalp huzuru dilerim* 2. *Onun bize yaptıklarından sonra ona hamd ve şükretmek gerekir*" şeklinde yapılmıştır. Bu tercümenin metinle alakası olmadığı için anlaşılamamaktadır.

4. "Daraldığında kalben ve ihlasla (bu kasîdeyi) söyle, mutlu olur sevinirsin"

Tekelipaşa Camii'nin doğu kısmındaki kıbleye yakın pencere alınlığında *Münferice Kasîdesi*'nin 3., 4. ve 5. beyitleri yer almaktadır. Doğu tarafındaki diğer pencere alınlığında yer alan 6., 7. ve 8. beyitlerin olduğu üç kasîdelik çini pano ile kuzey kısmındaki pencere alınlığında yer alan 9., 10. ve 11. beyitlerin olduğu üç beyitlik çini panonun, araştırmalarımız sırasında hanımlar mahfili yapıldığı dönemlerde veya daha sonraki restorasyonlarda maalesef üstleri sıvanarak tamamen kapatıldığı görülmüştür. Bu vahim durum derhal yetkililere haber verilmiş, bu nâdide ve dünyada benzeri olmayan çini panolar konusunda gerekli çalışmaların yapılması ilgililerden talep edilmiştir. Bu günlerde Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restorasyonu yapılan caminin, ilk ve tek olan, nâdide çinilerinin ortaya çıkarılması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Üstü sıvayla kapatılmış doğu tarafı panosunda yer alan asıl metindeki 6., 7. ve 8. beyitler şöyledir:

فلربتما فاض المحيا   ببحور الموج من اللجج

و الخلق جميعا في يده   من ذى سعة و ذى حرج

و نزولهم و طلوعهم   فعلى درك و على درج

Türkçe okunuşu:

6. Fe-lerübbetemâ fâda'l-mahyâ bi-buhûri'l-mevci mine'l-lüceci

7. Ve'l-halku cemî'an fî yediihi min zî si'atin ve zevî haraci

8. Ve nüzûlühüm ve tulû'uhüm fe-'alâ derekin ve alâ dereci

Türkçe anlamı:

6. Bu sûretle çok defa can verici feyizler ve dalgaları çoşup kabaran dalgalar gibi bağış olan nûrlar ve ilâhî armağanlar insan hayatını feyz ve ihsana nâil eder.

7. Mahlûkâtın hepsi Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir, ister zenginlerden olsun, ister fakirlerden.

8. Cenâb-ı Hak bütün mahlûkâtın yüce makamlardan aşağıya inişlerini veya en aşağı derecelerden en yüksek zirveye terfilerini istediği gibi yapar.

Yine üstü sıvayla kapatılmış kuzey tarafı panosunda yer alan asıl metinin 9., 10. ve 11. beyitler şöyledir:

و معايشهم و عواقبهم   ليست في المشي على عوج

حكم نسجت بيد حكمت   ثم انتسجت بالمنتسج

فاذا اقتصدت ثم انعرجت   فبمقتصد و بمنعرج

Türkçe okunuşı:

9. Ve me'âyişühüm ve avâkıbühüm   leyset fi'l-meşyi alâ ıveci

10. Hikemün nüsicet bi-yedin hakemet   sümme-ntesecet   bi'l-müntesici

11. Fe-iza-ktesadet sümme-n'arecet   fe-bi-muktesıdin   ve   bi-mün'arici

Türkçe anlamı:

9. Mahlûkâtın dünya geçimleri ve âhirette saîd veya şakî olmaları istikâmet üzere olup, her bir ferde lâyıkı ne ise o şekilde takdir olunmuş devam edegelen işlerde asla eksiklik ve eğrilik yoktur.

10. Allah'ın takdir ettiği her şey doğrudur ve hikmet üzeredir, İlâhî kudret ile ezelden takdir edilmiş hüküm ve kazâ herkesin istidâdına mutâbık dünyaya mahsûs olan sûretler ve şekiller üzere zuhûr etmiştir.

11. Kulluk vazifesini îfâ edenin, fikri, düşüncesi ve teşebbüsü mutavassıt (orta yol) bir hâl üzere olursa muktesıd (ömrünü boşa geçirmeyen) olur veya kendisine acımayıp bu hâlinden düşer ve Allah'a itâatta tembellik gösterirse zâlim olur.

Caminin kuzey tarafında yer alan diğer pencere alınlığındaki panoda, 12., 13. ve 14. beyitler; batı kısmında olan iki pencerenin ilkinde 15., 16. ve 17. beyitler, diğerinde 18., 19. ve 20. beyitler bulunmaktadır. Kıblenin batı tarafına yakın olan pencere alınlığındaki pano, iç kısımdaki panoların sonuncusu olup, panoda kasîdenin 21., 22. ve 23. beyitleri yer almaktadır.

Tekelipaşa Camii'ndeki, *Münferice Kasîdesi*'nin geri kalan beyitleri, kuzey kapısının dıştan sol tarafında bulunan pencere alınlığındaki panodan devam etmektedir. Bu pencere alınlığındaki pano ufak tahribatlara uğramış olsa da kasîdenin 24., 25. ve 26. beyitleri sıralı ve tamdır. Camideki nâdide çini panolarla alâkalı problem bu panodan sonra baş-

lamaktadır. Caminin kuzey kapısının dıştan sağ tarafında pencere alınlığında bulunan çini panonun ilk satırında, kasîdenin sıralamadaki 27. beyiti, ikinci satırda kasîdenin sıralamasına göre 28. ve 29. beyitleri olması gerekirken, kasidenin 36. beyiti ve devamında 29. beyiti bulunmaktadır.[26] Mânâ olarak da sıralamayı bozan çini panodaki beyitler şunlardır:

27 مدح العقل الآتيه هدى   و هوى متول عنه هجى

36 صلوات الله على المهدى   الهادي الناس الى النهج

29 و خيار الخلق هداتهم   و سواهم من همج الهمج

Türkçe okunuşu:

27. Müdiha'l-'aklü'l-âtîhi hüden ve heven mütevellin anhü hüci

36. Salavâtüllâhi ala'l-mehdiyyi l-hâdi'n-nâsi ile'n-neheci

29. Ve hıyâru'l-halki hüdâtühüm ve sivâhüm min hemeci'l-hemeci

Türkçe anlamı:

27. Allah'tan kendisine gelen hidâyetle ibâdetlerine ve mânevî makâmlara devam eden kâmil akıl Allah indinde övülmüştür. Allah'a itâattan yüz çeviren hevâ sahibi nefis ise yerilmiştir.

36. Allah'ın salât ve selâmı, doğru yolda olan, insanlara ve cinlere doğru yolu gösteren Nebiyy-i Muhterem ve Habîb-i Ekrem'in üzerine olsun.

29. İnsanların en faziletlisi, Allah yolunda olanlardır, onların dışındakiler ise aşağıların aşağısındadır.

Söz konusu çini panoda, kasîdenin asıl metinindeki 36. beytinin olması, Tekelipaşa Camii'nde *Münferice Kasîdesi*'nin normal olarak tamamının olduğunu göstermektedir. Kasîdenin 28. beyiti ve 30 ilâ 41. beyitlerine (36. beyit hâriç) ne olduğu veya nerede oldukları ise muammâdır. Bu durum, çinilerin caminin restorasyonları sırasında veya diğer dönemlerde kayboldukları izlenimini vermektedir. Yeni restore edilmekte olan caminin, kasîdeden eksik kalan beyitlerinin de bulunarak veya bulunamazlarsa eksik kalan kısmın yazdırılıp tamamlanarak

[26] Bu üç beyitlik pano yerinden düştüğü için Antalya Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.

âit oldukları yerlerine iâde edilmeleri çok önem arzetmektedir ve bu târihî bir görevdir.

Münferice Kasîdesi'nin 27, 36 ve 29. beyitlerinin yer aldığı,Tekeli Mehmet Paşa Camii Kuzey Kapısının Dıştan Sağ Tarafındaki Pencere Alınlığı Çini Panosu

Tekelipaşa Camisindeki *Münferice Kasîdesi*'nin 28., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 37,. 38,. 39. ve 40. beyitleri eksiktir. Eksik olan beyitler şunlardır:

28. و كتاب الله رياضته   لعقول الناس بمندرج

30. و اذا كنت المقدام فلا   تجزع في الحرب من الرهج

31. و اذا ابصرت منار هدى   فاظفر فردا فوق الثبج

32. و اذا اشتاقت نفس وجدت   ألما بالشوق المعتلج

33. و ثنايا الحسنى ضاحكة   و تمام الضحك على الفلج

34. و عياب الاسرار اجتمعت   بأمانتها تحت الشرج

35. و الرفق يدوم لصاحبه   و الخرق يصير الى الهرج

37. و ابى بكر فى سيرته   و لسان مقالته اللهج

38. و ابى حفص و كرامته   فى قصة سارية الخلج

39. و ابى عمر و ذى النورين ال   مستهدى المستحيا البهج

40. و ابى حسن فى العلم اذا   وافى بسحائبه الخلج

Türkçe okunuşu:

28. Ve kitâbullâhi riyâdatühü li-'ukûli'n-nâsi bi-münderici

30. Ve izâ künte'l-ikdâme fe-lâ tecza' fi'l-harbi mine'r-reheci

31. Ve izâ ebsarte menâre hüden Fe-zhar ferden fevka's-sebici

32. Ve iza'ştâket nefsün vecedet elemen bi-ş-şevkı'l-mu'telici

33 .Ve senâye'l-husnâ dâhıketün ve temâme'd-dıhki ala'l-feleci

34. Ve ıyâbu'l-esrâri'ctema'at bi-emânetihâ tahte'ş-şeraci

35. Ve'r-rıfku yedûmü li-sâhibihi ve'l-harku yesîru ile'l-hereci

37. Ve Ebîbekrin fî sîretihi ve lisâni mekâletihi'l-lehici

38. Ve Ebî Hafsın ve kerâmetihi fî kıssati Sâriyeti'l-haleci

39. Ve Ebî Amrin ve zi'n-Nûreyni'l müstehdi'l-müstehya'l-behici

40 .Ve Ebî Hasenin fi'l-'ilmi izâ vâfâ bi-sehâibihi'l-huleci

Türkçe anlamı:

28. İnsan aklının Kur'ân-ı Kerîm'deki cennet ve cehennemle alâkalı âhirette gerçekleşecek konuları anlaması mümkündür. Bu konularda belirsiz bir şey bırakılmamış, dünya ve âhirete dâir insanın hayrına ve zararına olan her şey îzâh edilmiştir.

30. Nefis ve şeytanla muhârebe için yiğitçe gayretli bir şekilde çalışırsan, nefis ve şeytanın toz gibi olan vesvese ve tehlikeleri için muzdarip olma.

31. Hidâyet nurlarının mekânına ulaşmakla rızıklandığında, cesur ve benzersiz bir yiğit ol ve o mekânda kendini göster.

32. Nefis sevdiğini arzu edince özlemi artar, hüzünlü ve sıkıntılı bir hâl alır. Çünkü insan bir yere varmak istediğinde çoğu zaman engeller ortaya çıkıp, insana eziyet verir.

33. Güzellik ve letâfetle vasıflı olan sevgilinin ön dişlerinde gülmenin eseri görülür, asıl gülmenin tamamı ise onun sonunda ve arkasındadır.

34. Evliyâullah, yüklendikleri sırlar ve emânetlerle beraber gizli perdenin altında toplanmışlardır. Zîrâ yemek, içmek, giyinmek ve soh-

bet eylemekten münezzeh olmadıkları için onları diğerlerinden ayırmak zordur. (Evliyâullahın bilinmesi arzu edilirse beş, on, yirmi dün onlara arkadaşlık yapmak gerekir. Birlikte olunduğu zamanda Allah'a olan muhabbet artarsa veliliklerine hükmedilir)

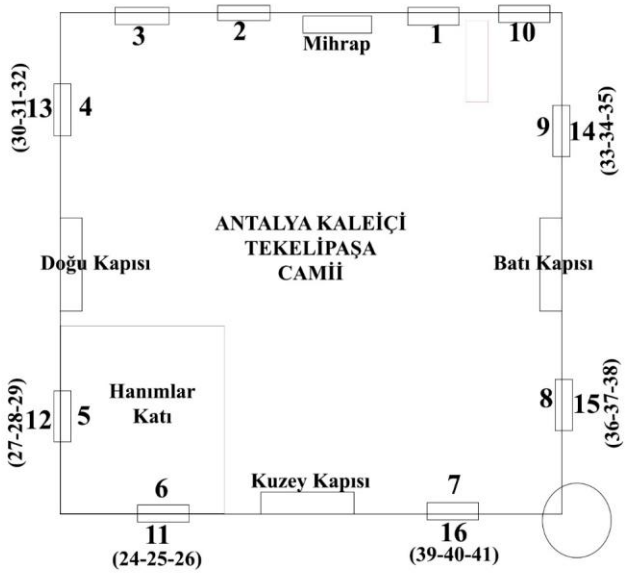
35. Nezâket, yumuşaklık ve güzel zandan ortaya çıkan sâhibini saâdete; aksi olan ezâ ve cefânın ise sahibini fitneye dûçar kılacağı tabi-idir.

37. Ve Allah'ın salât ve selâmı Ebû Bekir Sıddîk'a olsun ki, İslâm'a girmedeki önceliği, Rasûlullah'a itâatı ve malını Allah yolunda infâk etmesi, Bilâl-i Habeşi gibi köleleri âzad etmesi ve diğer hususlarda Rasûlullah'ın yolu üzere tam bir teslimiyeti konusunda sözünün eri idi.

38. Yine Allah'ın salât ve selâmı Ömer b. Hattâb'a olsun ki, kerâmetleri pek çok ise de Sâriye hakkındaki kerâmeti herkesçe malum-dur.

39. Ve yine Allah'ın salât ve selâmı hayâ ve iman kaynağı olan Os-man b. Affan'a olsun ki, hayâ ve güzel ahlâkı kendinde toplamış nâdir bir kişi idi.

40. Ve yine Allah'ın salât ve selâmı Ali b. Ebî Tâlib'e olsun ki, yağ-mur yüklü bulutlar gibi ilmiyle vefâ ve ihsan ettikçe istifâde edebilmek için her taraftan kendisine mürâcaat edilirdi.

Antalya Kaleiçi Tekelipaşa Camii Münferice Kasidesi Sıralaması

Tekeli Mehmet Paşa Camii'nin kuzey kapısının solundan başlayan *Münferice Kasidesi*'nin 24., 25. ve 26. beyitlerini başlangıç kabul edersek, caminin doğusunda dış tarafta yer alan 12 nolu pencere alınlığında kasîdenin 27., 28. ve 29. beyitleri devam etmelidir. Zîrâ, caminin iç kısım panolarında olduğu gibi Arapça sağdan sola doğru yazılıp okunan bir dil olduğundan, 11. panodan sonraki pano, 11. panonun solunda olmalıdır. Buna göre, 13 nolu pencere alınlığında, 30., 31. ve 32. beyitler, 14 nolu pencere alınlığında 33., 34. ve 35. beyitler, 15 nolu pencere alınlığında 36., 37. ve 38. beyitler, 16 nolu alınlığında 39., 40. ve 41. beyitlerle kasîde tamamlanmaktadır. 41. beyit ise tekrârı mûtâd olan فاذا ضاقت احوالك قل بالقلب و اخلاص بهج *"Daraldığında kalben ve ihlasla (bu kasideyi) söyle, mutlu olur sevinirsin"* mânâsındaki beyittir.

Tekeli Mehmet Paşa Camii'nin kuzey, doğu ve batısında *Münferice Kasîdesi*'nin beyitleri pencere alınlıklarındaki panolarda olduğu halde, kıble tarafındaki pencere alınlıklarında çini panonun olmaması mîmârî bir özelliktir. Tekeli Mehmet Paşa Camii'ne işlenen *Münferice Kasidesi*'nde, eûzu besmele başlangıca bir pano olarak eklenmiş, ayrıca dört

beyitte kasîdenin baş kısmına ilhak edilmiştir. Mülhak olan bu kısımlar, kasîdenin işleneceği pencere alınlıkları hesabına göre yapılmıştır. Kasîde, caminin iç kısmında on pencere alınlığına, dış kısımda ise altı pencere alınlığına, eûzu besmelenin olduğu pano hâriç toplamda on beş pano olarak üçer beyitler hâlinde tasarlanmıştır. Caminin kıble tarafının dış pencere alınlıkları ise her camide olduğu üzere boş bırakılan alanlardır. Ayrıca, çini panolar caminin üç tarafında da yer alan cami giriş kapılarının olduğu ve kapıların sağında ve solunda yer alan pencere alınlıklarındadır. Giriş-çıkışların olduğu bu hareketli alanlar, çini panolarla tezyin edilmiş ve estetik süsleme unsurlarıyla caminin kapılarının bulunduğu kuzey, doğu ve batı kısımları da tamamlanarak, mîmâride mükemmel bir görüntü ortaya konmuştur.

Münferice Kasîdesi'nde başlıklar halinde şu konulardan bahsedilmektedir: Sıkıntıların ve zorlukların geçici olduğu, ilâhî ikrâmların bereketli yağmurlar gibi ardı-arkası kesilmeden devam ettiği, kişinin takvâ bilinciyle kulluğu cidden arzulaması, zengin-fakir herkesin Cenâb-ı Hakk'ın kudret elinde olduğu, herşeyi yaratan Allah'ın dilediğine dilediğini verdiğini ve dilediğinden dilediğini aldığı ve bunun hikmetinin gereği olduğu, kazâ ve kadere râzı olmanın akıllı kişilerin kârı olacağı, hidâyet kapısının kıymetinin bilinmesi ve değerlendirilmesi gerektiği, rûhî olgunluğun ve ilâhî derecelerin saâdet kapılarını araladığı, sâlih ameller için tenbellik gösterildiğinde gafletten uyanmak gerektiği, ibâdet ve taâtla nûr ve ziyânın parladığı, insanın günahlarını düşünerek mahzun olması ve günahlarına pişmanlıkla tevbe etmesinin gerektiği, Kur'ân-ı Kerîm'in mânâsınnı düşünülerek teheccüdlerde okunması ve Allah'ın emir ve yasaklarının anlaşılması ve yaşanması, nefs ve şeytana muhâlefet edilmesi, asıl gülmenin âkibette fayda sağlayacağı, Rasûlullah'ın sünnetine yapışmanın önemi. Kasîde, Peygamberimize, ehline ve ashâbına salât ü selam getirilip, duâ edilerek tamamlanmaktadır.

Tekeli Mehmet Paşa Camii'ndeki *Münferice Kasidesi*'nin Metni:

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم   بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لمونا[27] فرج   و الشكر به أرجو فرجی

الحمد منه اليه بدا   و الشكر الينا منه نجى

كم فرج عنا من كرب   و هدانا الحق بلا عوج

فاذا ضاقت احوالك قل   بلالقلب و اخلاص بهج

اشتدى ازمة تنفرج   قد اذن ليلك بالبلج[28]

و ظلام الليل له سرج   حتى يغشاه أبو السرج

و صحاب[29] الخير لها مطر   فاذا جاء الابان يجى[30]

و فوائد مولانا جمل   لسروح الانفس و النهج[31]

و لها ارح[32] محى أبدا   فاقصد محيا ذاك الارج

فلربتما فاض المحيا   ببحور الموج من اللجج

و الخلق جميعا في يده   من ذي سعة و ذوي حرج

و نزولهم و طلوعهم   فعلى درك و على درج

و معايشهم و عواقبهم   ليست في المشي على عوج

حكم نسجت بيد حكمت   ثم انتسجت بالمنتسج

فاذا اقتصدت ثم انعرجت   فبمقتصد و بمنعرج

شهدت بعجايبها حجج   قامت بالامر على الحجج

و رضى بقضاء الله حجى   فعلى مركوزته[33] فعج

و اذا انفتحت أبواب هدى   فاعجل لخزائنها و لج

و[34] اذا حاولت نهايتها   فاحذر اذ ذاك من العرج[35]

---

[27] لمونا kelimesi لمولانا "li-Mevlânâ" şeklinde olmalıdır, yani kelimede لا "lam-elif" harfi eksiktir. Kelimenin لمولانا olduğu kasidenin vezninden de anlaşılmaktadır. Tercüme eksik olan لا harfi tamamlanarak "Hamd sıkıntıdan kurtaran Mevlâmızadır" şeklinde yapılmıştır. لمو sülâsî fiili "Bir şeyi her yönüyle almak" anlamındadır ve bu şekilde yapılan tercüme anlaşılamamaktadır. İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Kahire 2013, c. 8, s. 135.

[28] Yılmaz-Tuzcu, beyitteki "ezmetü" kelimesini "ezmetün" şeklinde tenvinli, "leylüki" kelimesini de "leyleke" şeklinde okumuşlar ve beyite "*Ey sıkıntı dağılıp git! Bakarsın ki gecen nur ile aydınlanmış*" şeklinde anlaşılması zor bir mânâ vermişlerdir. (Yılmaz-Tuzcu, s. 235-236)

[29] Yılmaz-Tuzcu صحاب "sahâb" kelimesini اصحاب "eshâb" şeklinde okumuşlardır.

[30] Asıl metinde سحاب " bulut" anlamındaki kelime yerine, hatâen "arkadaş" mânâsında صحاب , sibâktaki cinsiyete uygun olması için لها daki ها zamiri yerine ise هو zamiri ve beyitin sonundaki تجى fiili yerine يجى fiili yazılmıştır.

[31] Asıl metinde beytin sonu المهج "ferahlık" anlamındaki kelimeyle tamamlanmaktadır. Burada ise النهج "ferahlığa çıkan yol" anlamındaki kelime vardır.

[32] Asıl metinde kelime أرج "erecün" kelimesidir. Noktanın unutulduğu âşikârdır.

[33] مركوزته kelimesindeki هو zamiri sibâka göre ها olmalıdır.

[34] Asıl metinde atıf ف harfi ile yapılmaktadır.

لتكون من السباق اذا   ما جئت الى تلك الفرج

و هناك العيش و بهجته   فلمبتهج و لمنتهج

فهج الاعمال اذا ركدت   فاذا ما هجت اذا تهج

و معاص الله سماحتها[36]   تزداد لذى الخلق السمج

و لطاعته وصباحتها   أنوار صباح مبتلج

من يخطب حور الخلد[37] بها   يظهر[38] بالحور و بالغنج

فكن المرضى لها بتقى   ترضاه غدا[39] و تكون نجى

و اتل القران بقلب ذى   حرق[40] و بصوت فيه شجى

و صلوة الليل مسافتها   فاذهب فيها بالفهم وجى

و تأملها و معانيها   تأت[41] الفردوس و تفترج[42]

واشرب تسنيم مفجرها   لاممتزجا و بممتزج

مدح العقل الآتيه هدى   و هوى متول عنه هجى

صلوات الله على المهدى   الهادي الناس الى النهج

و خيار الخلق هداتهم   و سواهم من همج الهمج

Tekeli Mehmet Paşa Camii'ndeki *Münferice Kasidesi*'nin Türkçe Okunuşu:

1. *Eûzu billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm   Bismillâhirrahmânirrahîm*
2. *El-hamdü li-Mevlânâ ferecün   ve'ş-Şükru bihi ercû fereci*
3. *El-Hamdü ileyhi minhu bedâ   ve'ş-Şükru ileynâ minhu yeci*

---

[35] Yılmaz-Tuzcu'nun çalışmalarında, عرج "areci" "aksamak" mânâsındaki kelime, "mirac" şeklinde hatalı tercüme edilmiştir.

[36] Asıl metinde kelime سماجتها "Allah'a isyanın çirkinliği" anlamındadır. سماحتها "Allah'a isyâna gösterilen müsâmaha" anlamındadır ki, çini panoda cim harfinin noktasının unutulup, böyle hatalı bir mânânın ortaya çıktığı âşikârdır.

[37] Asıl metinde terkip حور العين "iri gözlü hûriler" anlamındadır. Burada farklı olarak حور الخلد "ebedî yaşamlı hûriler" terkibi kullanılmıştır.

[38] Asıl metinde "zafer elde edersin, kazanırsın" anlamındaki يظفر kelimesi yerine, "ortaya çıkar, zâhir olur" anlamındaki يظهر kelimesi yazılmıştır.

[39] Asıl metinde "onun rızâsıyla hidâyete eresin, kurtulasın" anlamındaki برضاه هدى yerine, "yarın o seni râzı eder" anlamında ترضاه غدا kelimeleri kullanılmıştır.

[40] Asıl metinde kelime "hüzünle" anlamında حزن kelimesidir. Buradaki kelime ise حرق "yanık" anlamındadır. Yılmaz-Tuzcu kelimeyi asıl metindeki gibi "huznin" şeklinde okuyup, tercüme etmişlerdir.

[41] Asıl metinde kelime تأتى şeklindedir.

[42] Asl metinde kelime "umduğuna erip sevinirsin" anlamındaki تبتهج kelimesi yerine, burada "kurtulursun" anlamındaki تفترج kelimesi kullanılmıştır. Yılmaz-Tuzcu kelimeyi تنفرج "tenfericü" şeklinde okumuşlardır.

4. Kem ferrece annâ min kürebin ve hedâna'l-hakka bilâ ıvecin
5. Fe-izâ dâkat ahvâlüke kul bi'l-kalbi ve ihlâsın beheci
6. İşteddi ezmetü tenferici kad âzene leylüki bi'l-beleci
7. Ve zalâmü'l-leyli lehü sürücün Hattâ yağşâhü ebü's-sürüci
8. Ve sahâbü'l-hayri lehâ matarun fe-izâ câe'l-ibbânü yeci
9. Ve fevâidü Mevlânâ cümelün li-sürûhı'l-enfüsi ve'n-nüheci
10. Ve lehâ eracün muhyî ebeden F'aksud mahyâ zâke'l-ereci
11. Fe-lerübbetemâ fâda'l-mahyâ bi-buhûri'l-mevci mine'l-lüceci
12. Ve'l-halku cemî'an fî yediihi min zî si'atin ve zevî haraci
13. Ve nüzûlühüm ve tulû'uhüm fe-'alâ derekin ve alâ dereci
14. Ve me'âyişühüm ve avâkıbühüm leyset fi'l-meşyi alâ ıveci
15. Hikemün nüsicet bi-yedin hakemet sümme-ntesecet bi'l-müntesici
16. Fe-iza-ktesadet sümme-n'arecet fe-bi-muktesıdin ve bi-mün'arici
17. Şehidet bi-'acâyibihâ hucecun kâmet bi'l-emri ale'l-hıceci
18. Ve ridan bi-kadâillâhi hıcen fe-'alâ merkûzetihi fe'uci
19. Ve ize'ntefehat ebvâbü hüden Fe'cel li-hazâniihâ velici
20. Ve izâ hâvelte nihâyetühâ fa'hzer iz zâke mine'l-'areci
21. Li-tekûne mine's-sübbâki izâ mâ ci'te ilâ tilke'l-füreci
22. Fe-hünâke'l-'ayşü ve behcetühü fe-li-mübtehicin ve li-müntehici
23. Fehice'l-a'mâlü izâ rekedet fe-izâ mâ hiçte izen tehici
24. Ve ma'âsıllâhi semâcetühâ tezdânü li-zi'l-halki's-semici
25. Ve li-tâ'atihi ve sahâbetihi envâru sabâhin mübtelici
26. Men yahtub hûra'l-huldi bihâ yazharu bi'l-hûri ve'l-gunuci
27. Fe-küni'l-merdıyye lehâ bi-tükan terdâhu gaden ve tekûne neci
28. Ve'tlü'l-Kur'âne bi-kalbin zî harakin ve bi-savtin fîhi şeci
29. Ve salâtü'l-leyli mesâfetühâ fe'zheb fîhâ bi'l-fehmi ve ci
30. Ve teemmlehâ ve me'âniyehâ te'ti'l-Firdevse ve tefterici
31. Ve'şrab tesnîme müfeccerihâ lâ mümtezicen ve bi-mümtezici
32. Müdiha'l-'aklü'l-âtîhi hüden ve heven mütevellin anhü hüci
33. Salavâtüllâhi ala'l-mehdiyyi l-hâdi'l-halki ile'n-neheci
34. Ve hıyâru'l-halki hüdâtühüm ve sivâhüm min hemeci'l-hemeci

Tekeli Mehmet Paşa Camii'ndeki *Münferice Kasidesi'*nin Türkçe Anlamı:

1. Koğulmuş olan şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım. Rahmân ve Rahîm olan Allahîn adıyla.

2. Hamd sıkıntıdan kurtaran Mevlamızadır ve şükürde Allah'adır, kurtuluşumu dilerim.

3. Hamd, O'nadır, O'ndan O'na çıkar, Şükür bize gerekir ve şükürden kurtuluş gelir

4. Kaç defa üzüntüden bizi ferahlattı ve eğrisi olmayan hakka bizi hidâyet etti.

5. Daraldığında kalben ve ihlasla (bu kasîdeyi) söyle, mutlu olur sevinirsin.

6. Ey sıkıntı, şiddetlen ki ferahlayasın; kuşkusuz senin (karanlık) gecen sabah(ın gelişini) bildirdi.

7. Gece karanlığının da yıldızları vardır. Tâ ki o karanlığı güneş kaplayıp ortadan kaldırana kadar.

8. Hayır bulutu için yağmur gibi feyizli olan ilâhi armağanlar vardır, zamanı geldiğinde zuhur eder, ıztırâbın lüzumu yoktur.

9. Mevlâ ve mürebbimiz olan Cenâb-ı Hakk'ın din ve dünyâ işlerimiz ve canların ve ruhların nefes alıp ferahlıkları için ihsânları sınırsızdır.

10. Bu ihsânlar için misk ve anber gibi güzel kokular vardır ki, insanı ebedî hayat ile canlandırır. Takvâ, tâat ve kulluk vazîfene riâyet ederek o güzel kokuların zaman ve mekânını cidden arzu eyle.

11. Bu sûretle çok defa can verici feyizler ve dalgaları çoşup kabaran dalgalar gibi bağış olan nûrlar ve ilâhî armağanlar insan hayatını feyz ve ihsâna nâil eder.

12. Mahlûkâtın hepsi Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir, ister zenginlerden olsun, ister fakirlerden.

13. Cenâb-ı Hak bütün mahlûkâtın yüce makamlardan aşağıya inişlerini veya en aşağı derecelerden en yüksek zirveye terfilerini istediği gibi yapar.

14. Mahlûkâtın dünya geçimleri ve âhirette saîd veya şakî olmaları istikâmet üzere olup, her bir ferde lâyıkı ne ise o şekilde takdir olunmuş devam edegelen işlerde asla eksiklik ve eğrilik yoktur.

15. Allah'ın takdir ettiği her şey doğrudur ve hikmet üzeredir, İlâhî kudret ile ezelden takdir edilmiş hüküm ve kazâ herkesin istidâdına mutâbık dünyaya mahsûs olan sûretler ve şekiller üzere zuhûr etmiştir.

16. Kulluk vazîfesini îfâ eden, fikri, düşüncesi ve teşebbüsü mutavassıt (orta yol) bir hâl üzere olursa muktesıd (ömrünü boşa geçirmeyen) olur veya kendisine acımayıp bu hâlinden düşer ve Allah'a itaatta tembellik gösterirse zâlim olur.

17. Allah'ın yaptıklarında acâyip hikmetlere şâhitlik eden çok deliller vardır ki her biri bir işi üstlenir ve bize her zaman her şeyin yaratanı Cenâb-ı Hak olduğunu anlatırlar.

18. Her şeyin yaratanının Cenâb-ı Hak olduğunu bildikten sonra, Allah'ın kazâ ve kaderine râzı olmak aklın kemâlindendir. Artık kader dâiresinin merkezi olan noktanın etrâfında deverân edip hâricine tecâvüz eyleme.

19. Hidâyet kapıları açıldığında, acele et durma, hazinelerin içine gir.

20. Şâyet (gayb hazînelerinde gizli ve nefis müceverlerle dolu olan yüksek makâmlar ve ledünnî mevhibelerin) nihâyetine varmayı kasdedersen, aksamaktan (Allah'ın râzısı dışında hareket etmekten) sakın!

21. Ki, o saâdet meydanına geldiğinde, (oraya) ilk gelenlerden (sâbıklardan) olasın!

22. Artık, dünya hayatının gerçek safâsı oradadır. Bu ise ilâhî nûrların tecellîlerinin hakîkatine ve takvâ yolunda ilerleyip maksadına eren kâmil kişiler içindir.

23. Tembelleştiğin ve durgunlaştığın zaman sâlih amelleri hareketlendir. Bu sûrette ebedî saâdette dâim olursun.

24. Allah'a isyan etmenin kötülüğünün cezâsına gelince, kötü ahlakla ahlaklananlar için hazır olacaktır.

25. Allah'a ibâdet ve itâatın güzelliği ve letâfeti zamanına güneş gibi doğan nûr ve ziyâ vardır. Bundan maksat cehâlet karanlığının kalkmasıyla marifetullah güneşinin doğmasıdır.

26. İbâdet ve tâatları sebebiyle cennette bulunan hûrilere kim tâlip olursa, hûriler ve onların naz ve işveleriyle nasiplenir.

27. Sen cennet hûrilerinin muâşeretini arzu edince, takvâ ile kendini onlara sevdir ki kıyâmet gününde râzı olunarak ve her türlü kötülükten de sâlim olarak kurtulasın.

28. Günahlarını düşünerek dâima yanık bir kalp ile ve Allah'tan korkarak mahzun bir sedayla Kur'an-ı Kerîm'i tilâvet et.

29. Kur'ân-ı Kerîm-i tilâvetin geniş alanı teheccüd namazıdır. Mânâsını düşünerek teheccüdde Kur'ân-ı Kerîm tilâveti tekrar tekrar okunur.

30. Yine gece namazı ve ondan maksatın ne olduğunu iyice düşün ki Firdevs cennetine vâsıl olup sevinçlere nâil olasın, kurtulasın.

31. İbâdete mükâfât olmak üzere cennet pınarlarından akan Tesnîm şarabını içesin. O şarap saf bir şaraptır ki, nefreti mûcib olan hiçbir şey ile karışmamıştır.

32. Allah'tan kendisine gelen hidâyetle ibâdetlerine ve mânevî makâmlara devam eden kâmil akıl Allah indinde övülmüştür. Allah'a itâattan yüz çeviren hevâ sahibi nefis ise yerilmiştir.

33. Allah'ın salât ve selamı, doğru yolda olan, insanlara ve cinlere doğru yolu gösteren Nebiyy-i Muhterem ve Habîb-i Ekrem'in üzerine olsun.

34. İnsanların en fazîletlisi, Allah yolunda olanlardır, onların dışındakiler ise aşağıların aşağısındadır.

***Münferice Kasîdesi*'nin Kırk Beyitlik Asıl Metni**

1. اشتدى ازمة تنفرج   قد اذن ليلك بالبلج

2. و ظلام الليل له سرج   حتى يغشاه أبو السرج

3. و سحاب الخير له مطر   فاذا جاء الابان تجى

4. و فوائد مولانا جمل   لسروح الانفس و المهج

5. و لها ارج محى أبدا   فاقصد محيا ذاك الارج

6. فلربتما فاض المحيا   ببحور الموج من اللجج

7. و الخلق جميعا في يده   من ذي سعة و ذوي حرج

8. و نزولهم و طلوعهم   فعلى درك و على درج

9. و معايشهم و عواقبهم ليست في المشي على عوج
10. حكم نسجت بيد حكمت ثم انتسجت بالمنتسج
11. فاذا اقتصدت ثم انعرجت فبمقتصد و بمنعرج
12. شهدت بعجايبها حجج قامت بالامر على الحجج
13. و رضى بقضاء الله حجى فعلى مركوزتها فعج
14. و اذا انفتحت أبواب هدى فاعجل لخزائنها و لج
15. فاذا حاولت نهايتها فاحذر اذ ذاك من العرج
16. لتكون من السباق اذا ما جئت الى تلك الفرج
17. فهناك العيش و بهجته فلمبتهج و لمنتهج
18. فهج الاعمال اذا ركدت فاذا ما هجت اذا تهج
19. و معاصي الله سماجتها تزداد لذى الخلق السمج
20. و لطاعته وصباحتها أنوار صباح مبتلج
21. من يخطب حور العين بها يظفر بالحور و بالغنج
22. فكن المرضى لها بتقى برضاه هدى و تكون نجى
23. و اتل القران بقلب ذى حرن و بصوت فيه شجى
24. و صلاة الليل مسافتها فاذهب فيها بالفهم وجى
25. و تأملها و معانيها تأتى الفردوس و تبتهج
26. واشرب تسنيم مفجرها لاممتزجا و بممتزج
27. مدح العقل الاتيه هدى و هوى متول عنه هج
28. و كتاب الله رياضته لعقول الناس بمندرج
29. و خيار الخلق هداتهم و سواهم من همج الهمج
30. و اذا كنت المقدام فلا تجزع في الحرب من الرهج
31. و اذا ابصرت منار هدى فاظفر فردا فوق الثبج
32. و اذا اشتاقت نفس وجدت ألما بالشوق المعتلج
33. و ثنايا الحسنى ضاحكة و تمام الضحك على الفلج
34. و عياب الاسرار اجتمعت بأمانتها تحت الشرج
35. و الرفق يدوم لصاحبه و الخرق يصير الى الهرج
36. صلوات الله على المهدى الهادي الخلق الى النهج
37. و ابى بكر فى سيرته و لسان مقالته اللهج

38. و ابى حفص و كرامته   فى قصة سارية الخلج

39. و ابى عمر و ذى النورين ال   مستهدى المستحيا البهج

40. و ابى حسن فى العلم اذا   وافى بسحائبه الخلج

Türkçe anlamı:

1. Ey sıkıntı, şiddetlen ki ferahlayasın; kuşkusuz senin (karanlık) gecen sabah(ın gelişini) bildirdi.

2. Gece karanlığının da yıldızları vardır. Tâ ki o karanlığı güneş kaplayıp ortadan kaldırana kadar.

3. Hayır bulutu için yağmur gibi feyizli olan ilâhî armağanlar vardır, zamanı geldiğinde zuhûr eder, ıztırâbın lüzumu yoktur.

4. Mevlâ ve mürebbimiz olan Cenâb-ı Hakk'ın din ve dünyâ işlerimiz ve canların ve ruhların nefes alıp ferahlıkları için ihsânları sınırsızdır.

5. Bu ihsânlar için misk ve anber gibi güzel kokular vardır ki, insanı ebedî hayat ile canlandırır. Takvâ, tâat ve kulluk vazîfene riâyet ederek o güzel kokuların zaman ve mekânını cidden arzu eyle.

6. Bu sûretle çok defa can verici feyizler ve dalgaları çoşup kabaran dalgalar gibi bağış olan nûrlar ve ilâhî armağanlar insan hayatını feyz ve ihsâna nâil eder.

7. Mahlûkâtın hepsi Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir, ister zenginlerden olsun, ister fakirlerden.

8. Cenâb-ı Hak bütün mahlûkâtın yüce makâmlardan aşağıya inişlerini veya en aşağı derecelerden en yüksek zirveye terfilerini istediği gibi yapar.

9. Mahlûkâtın dünya geçimleri ve âhirette saîd veya şakî olmaları istikâmet üzere olup, her bir ferde lâyıkı ne ise o şekilde takdir olunmuş devam edegelen işlerde asla eksiklik ve eğrilik yoktur.

10. Allah'ın takdir ettiği her şey doğrudur ve hikmet üzeredir, İlâhî kudret ile ezelden takdir edilmiş hüküm ve kazâ herkesin istidâdına mutâbık dünyaya mahsûs olan sûretler ve şekiller üzere zuhûr etmiştir.

11. Kulluk vazîfesini îfâ eden, fikri, düşüncesi ve teşebbüsü mutavassıt (orta yol) bir hâl üzere olursa muktesıd (ömrünü boşa geçirmeyen) olur veya kendisine acımayıp bu hâlinden düşer ve Allah'a itâatta tembellik gösterirse zâlim olur.

12. Allah'ın yaptıklarında acâyip hikmetlere şâhitlik eden çok deliller vardır ki her biri bir işi üstlenir ve her zaman her şeyin yaratanı Cenâb-ı Hak olduğunu anlatırlar.

13. Her şeyin yaratanının Cenâb-ı Hak olduğunu bildikten sonra, Allah'ın kazâ ve kaderine râzı olmak aklın kemâlindendir. Artık kader dâiresinin merkezi olan noktanın etrâfında deverân edip hâricine tecâvüz eyleme.

14. Hidâyet kapıları açıldığında, acele et durma, hazinelerin içine gir.

15. Şâyet (gayb hazînelerinde gizli ve nefis müceverlerle dolu olan yüksek makâmlar ve ledünnî mevhibelerin) nihâyetine varmayı kasdedersen, aksamaktan (Allah'ın râzısı dışında hareket etmekten) sakın!

16. Ki, o saâdet meydanına geldiğinde, (oraya) ilk gelenlerden (sâbıklardan) olasın!

17. Artık, dünya hayatının gerçek safâsı oradadır. Bu ise ilâhî nurların tecellîlerinin hakîkatına ve takvâ yolunda ilerleyip maksadına eren kâmil kişiler içindir.

18. Tembelleştiğin ve durgunlaştığın zaman sâlih amelleri hareketlendir. Bu sûrette ebedî saâdette dâim olursun.

19. Allah'a isyan etmenin kötülüğünün cezâsına gelince, kötü ahlakla ahlaklananlar için hazır olacaktır.

20. Allah'a ibâdet ve itâatın güzelliği ve letâfeti zamanına güneş gibi doğan nûr ve ziyâ vardır. Bundan maksat cehâlet karanlığının kalkmasıyla marifetullah güneşinin doğmasıdır.

21. İbâdet ve tâatları sebebiyle cennette bulunan hûrilere kim tâlip olursa, hûriler ve onların naz ve işveleriyle nasiplenir.

22. Sen cennet hûrilerinin muâşeretini arzu edince, takvâ ile kendini onlara sevdir ki kıyâmet gününde râzı olunarak ve her türlü kötülükten de sâlim olarak kurtulasın.

23. Günahlarını düşünerek dâima yanık bir kalp ile ve Allah'tan korkarak mahzûn bir sedayla Kur'an-ı Kerîm'i tilâvet et.

24. Kur'ân-ı Kerîm-i tilâvetin geniş alanı teheccüd namazıdır. Mânâsını düşünerek teheccüdde Kur'ân-ı Kerîm tilâveti tekrar tekrar okunur.

25. Yine gece namazı ve ondan maksatın ne olduğunu iyice düşün ki Firdevs cennetine vâsıl olup sevinçlere nâil olasın, kurtulasın.

26. İbâdete mükâfât olmak üzere cennet pınarlarından akan Tesnîm şarabını içesin. O şarap saf bir şaraptır ki, nefreti mûcib olan hiçbir şey ile karışmamıştır.

27. Allah'tan kendisine gelen hidâyetle ibâdetlerine ve mânevî makâmlara devam eden kâmil akıl Allah indinde övülmüştür. Allah'a itâattan yüz çeviren hevâ sahibi nefis ise yerilmiştir.

28. İnsan aklının Kur'ân-ı Kerîm'deki cennet ve cehennemle alâkalı âhirette gerçekleşecek konuları anlaması mümkündür. Bu konularda belirsiz bir şey bırakılmamış, dünya ve âhirete dâir insanın hayrına ve zararına olan her şey îzâh edilmiştir.

29. İnsanların en fazîletlisi, Allah yolunda olanlardır, onların dışındakiler ise aşağıların aşağısındadır.

30. Nefis ve şeytanla muhârebe için yiğitçe gayretli bir şekilde çalışırsan, nefis ve şeytanın toz gibi olan vesvese ve tehlikeleri için muzdarip olma.

31. Hidâyet nurlarının mekânına ulaşmakla rızıklandığında, cesur ve benzersiz bir yiğit ol ve o mekânda kendini göster.

32. Nefis sevdiğini arzu edince özlemi artar, hüzünlü ve sıkıntılı bir hâl alır. Çünkü insan bir yere varmak istediğinde çoğu zaman engeller ortaya çıkıp, insana eziyet verir.

33. Güzellik ve letâfetle vasıflı olan sevgilinin ön dişlerinde gülmenin eseri görülür, asıl gülmenin tamamı ise onun sonunda ve arkasındadır.

34. Evliyâullah, yüklendikleri sırlar ve emânetlerle beraber gizli perdenin altında toplanmışlardır. Zîrâ yemek, içmek, giyinmek ve sohbet eylemekten münezzeh olmadıkları için onları diğerlerinden ayırmak zordur. (Evliyâullahın bilinmesi arzu edilirse beş, on, yirmi dün onlara arkadaşlık yapmak gerekir. Birlikte olunduğu zamanda Allah'a olan muhabbet artarsa velîliklerine hükmedilir)

35. Nezâket, yumuşaklık ve güzel zandan ortaya çıkan sâhibini saâdete; aksi olan ezâ ve cefânın ise sâhibini fitneye dûçar kılacağı tabiidir.

36. Allah'ın salât ve selâmı, doğru yolda olan, insanlara ve cinlere doğru yolu gösteren Nebiyy-i Muhterem ve Habîb-i Ekrem'in üzerine olsun.

37. Ve Allah'ın salât ve selâmı Ebû Bekir Sıddîk'a olsun ki, İslâm'a girmedeki önceliği, Rasûlullah'a itâatı ve malını Allah yolunda infâk etmesi, Bilâl-i Habeşi gibi köleleri azad etmesi ve diğer hususlarda Rasûlullah'ın yolu üzere tam bir teslimiyeti konusunda sözünün eri idi.

38. Yine Allah'ın salât ve selâmı Ömer b. Hattâb'a olsun ki, kerâmetleri pek çok ise de Sâriye hakkındaki kerâmeti herkesçe malumdur.

39. Ve yine Allah'ın salât ve selâmı hayâ ve iman kaynağı olan Osman b. Affan'a olsun ki, hayâ ve güzel ahlâkı kendinde toplamış nâdir bir kişi idi.

40. Ve yine Allah'ın salât ve selâmı Ali b. Ebî Tâlib'e olsun ki, yağmur yüklü bulutlar gibi ilmiyle vefâ ve ihsân ettikçe istifâde edebilmek için her taraftan kendisine mürâcaat edilirdi.

Sonuç

Arap edebiyatının mutasavvıf şairlerinden İbnü'n-Nahvî'nin eseri olan Münferice Kasîdesi, klasik Türk edebiyatında defalarca tercüme ve şerhleri yapılması dolayısıyla önemli bir yere sahiptir. Bu meşhur kasîdesinin üzerine yapılan şerh, tahmis, muaraza, taştîr ve tercümelere her geçen gün yenilerinin eklendiği ve istikbâlde de ekleneceği malûmdur. Tekeli Mehmed Paşa Camii'nin iç ve dış pencere alınlıklarındaki çini panolarda yer alan *Münferice Kasîdesi*'ni hedefleyen çalışmamızda, öncelikle kasidenin nâzımı İbnü'n-Nahvî'nin hayatı ve eserlerine hakkında bilgi verilmiş, Münferice Kasîdesi dışında, *Vasıyyet* ve *Ta'şîr* adlı iki eserinin daha bulunduğu görülmüştür.

Tekeli Mehmed Paşa Camii'ne çini panolarında yer alan kasidenin baş kısmına ilhâk edilen dört beyit, kasîdeye yapılan bir tahmisten alınmıştır. İbnü'n-Nahvî tarafından yazılan kasîdenin orjinali ile Tekeli Mehmed Paşa Camii çinilerinde yer alan kasîdenin İbnü'n-Nahvîye âit olan kısmının bazı kelimelerinde değişiklikler olsa da, orijinal kısmın sıralamasına dikkat edilmiş, çini panolar bu sıralamaya göre yerleştirilmiştir.

İbnü'n-Nahvî'nin *Münferice Kasîdesi* üzerine, birbirine benzer alanlarda yapılan çalışmalardan farklı olarak, mîmârîde ve geleneksel İslam sanatlarında uygulandığına ilk defa Tekeli Mehmet Paşa Camii'nde rastlanılmaktadır. Antalya Kaleiçi'nde bulunan Tekelipaşa Camii'nin iç ve dış pencere alınlıklarında çini panolar içerisinde yer alan *Münferice Kasîdesi*, çinisi, desenleri ve renkleriyle çok başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Hat sanatının on iki ana kolundan olan Talik hat sanatının İranlıların geleneksel sanatlarından olduğu malumdur. Buna rağmen, Talik sanat dalının XVI ve XVII. yüzyıllarda zirvede olduğu yer ise Osmanlı Devleti coğrafyasıdır. Bu dönemde enfes bir şekilde yazılan *Münferice Kasîdesi*'nin hat sanatı açısından kıymeti ise tarif edilemez niteliktedir. Ne yazık ki son dört panonun kaybolmasından dolayı, ferağ kaydı ve imzasına ulaşılamayan bu eserin hangi hattata âit olduğu bilinememektedir. Tekeli Mehmed Paşa Camii *Münferice Kasîdesi*'nin, bu benzersiz özelliklerinin dolayı üzerinde detaylı çalışmaların yapılması, İslam sanatları ve cami mîmârisine müspet katkılar sağlayacaktır.

Dünyada sadece Tekeli Mehmet Paşa Camisi'nin çini panolarında uygulanan *Münferice Kasîdesi*'nin, iç panolarından üzeri sıvayla örtülmüş olan iki pano, 410 yıllık tarihiyle önem arzetmesi yanında, eşsiz ve benzersiz olmasıyla da raspalanarak mutlaka açığa çıkarılmalı ve iç panolar tamamlanmalıdır. Caminin dış pencere panolarında yer alan kasîdenin, bilemediğimiz nedenlerle kaybolmuş dört panosunun da bulunması için gerekli çalışmalar yapılmalı, bulmak mümkün olmadığı takdirde aslına uygun olarak yeniden tasarlanıp eksik kalan on iki beyitinin de tamamlanarak, tarihî ve kültürel miraslarımızın bu şâhaser örnekleri sonraki nesillere eksiksiz aktarılmalıdır. Ayrıca tamamlanan panoların kaybolmalarını veya tahrif edilmelerini engellemek için yetkililer tarafından gerekli koruma önlemleri de alınmalıdır.

Kaynakça

Ahmed Baba et-Tinbükti, *Neylü'l-İbtihâc bi-Tatrizi'd-dibâc* (thk. Ali Ömer), c. 2, s. 319, Kâhire 2004.

Alâüddin el-Busravî, *es-Serîretü'l-Münze'ice li-Şerhi'l-Kasîdetü'l-Münferice* (thk. Muhammed Salmân), Beyrut 2010.

Alkan, Ercan, "Es'ad Erbilî'nin Tercüme-i Kasîde-i Münferice Adlı Eseri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Sayı 30, s. 151-172, İstanbul 2012.

Alzyout, Hassan, *Kasîde-i Münferice ve İsmail Ankaravî'nin Hikem-i Münferice fî Şerhi'l-Münferice'si*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013.

Carl Brockelmann, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî* (çev. Es-Seyyid Ya'kub Bekir – Ramazan Abdüttevvâb), c.5, s. 111, Kahire 1993.

Celâlüddin Suyûtî, *Bugyetü'l-Vuât fî Tabakâti'l-Lugaviyye ve'n-Nuhât* (thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim), c. 2, s. 362, Beyrut 1979.

Elmalı, Hüseyin, "İbnü'n-Nahvî, el-Kasîdetü'l-Münferice'si ve Tercümesi", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 15 (2000):39.

İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, ,c. 8, s. 135, Kahire 2013.

İbnü'z-Zeyyât Tadeli, *et-Teşevvüf ilâ Ricâli't-Tasavvuf*, thk. Ali Ömer, Kahire 2007.

İsmail Durmuş – Hüseyin Elmalı, "İbnü'n-Nahvî Ebü'l-Fazl Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf et-Tevzerî", *DİA*, İstanbul 2000, c. 21, s. 163-164.

Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zünîn 'an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, tsh. Şerafettin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge, c.2, s. 247, Bağdat 1941.

Leyla Yılmaz – Kemal Tuzcu, *Antalya'da Türk Dönemi Kitâbeleri*, Hollanda 2010.

Muhammed İbnü'l-Ebrâr, *et-Tekmile li-Kitâbi's-Sıla* (thk. Abdü's-Selâm el-Herrâs), c. 4, s. 225, Lübnan 1995.

Şemseddin Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve Vefâyâtü'l-Meşâhir ve'l-a'lâm* (thk. Ömer Tedmuri), c. 36, s. 445-446, Beyrut 1987.

Tâcü'd-Dîn es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfi'iyye el-Kübrâ* (thk. Mahmûd et-Tanâhî ve Abdülfettâh el-Hilû), c. 8, s. 60, Kahire 1964.

Zirikli, Hayreddin, *el-A'lâm*, c. 8, s. 247, Beyrut 2002.

EK:

Tekelipaşa Camii Münferice Kasîdesi Çini Panoları:

Mihrabın Sağındaki 1 Nolu Pencere Alınlığı Çini Panosu

Mihrabın Solundaki 2 Nolu Pencere Alınlığı Çini Panosu

3 Nolu Çini Pano

4 Nolu Çini Pano

5 Nolu Sıva Altında Kalan Çini Pano

6 Nolu Sıva Altında Kalan Çini Pano

7 Nolu Çini Pano

8 Nolu Çini Pano

9 Nolu Çini Pano

10 Nolu Çini Pano

11 Nolu Çini Pano

12 Nolu Çini Pano (Antalya Müzesi'nde)